

Pillanatképek a laptophasználatról egy egyetemi könyvtárban

A *Rochesteri Egyetem* (New York állam, USA) könyvtárában a szerzők – az intézmény két munkatársa – által végzett kutatás célja az volt, hogy számszerűsítse a hordozható számítógépek használatát egy egyetemi könyvtárban és felmérje a korszerű technológiával ellátott új könyvtári terek hatását a laptophasználatra. Módszertanilag a hagyományos, látogatói belépés–kilépés számlálása helyett a kutatást rövid, strukturált megfigyelésekre alapozták. A rendszeres időszakonként és a könyvtár különböző pontjain végzett pillanatképek markáns összevetést tettek lehetővé, és érdekes eredményt hoztak a könyvtáron belüli laptophasználatról.

A kutatás során hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a laptopok és más hordozható készülékek használata viszonylag rövid idő alatt várakozáson felüli mértékben megnőtt. Ezt a változást először két tényező együttes hatásának tulajdonították: egyrészt a hallgatók által használt eszközök ugrásszerű terjedésének, másrészt a könyvtárak fizikai tereiben történt változásoknak, a technikai infrastruktúra javulásának és egyéb kényelmi szempontoknak. Ami azonban érdekes módon harmadik tényezőként jelentkezett, az az volt, hogy a hordozható gépek használata nemcsak az új, éppenséggel ilyen célra kialakított tereken nőtt meg, hanem a könyvtár régi, hagyományos térségeiben is.

A kutatást 2005 őszén kezdték. Első megfigyelésük alapján kiderült, hogy a hallgatók nem hordják magukkal laptopjukat mindig mindenhová, hanem csak hosszabb lélegzetű munkák alkalmával használják őket. Ekkor merült fel a kérdés, hogy vajon mennyire elterjedt a laptophasználat a hallgatók körében. 2007-ben egy jelentős beruházás eredményeképpen új könyvtári szárnyat (*Gleason Library*) hoztak létre korszerű berendezésekkel és teljes körű vezeték nélküli internet-hozzáféréssel. Kíváncsian várták a hallgatók könyvtárhasználatában bekövetkező változásokat. Vajon többen hozzák magukkal ezek után laptopjukat a könyvtárba? Vajon többet használják majd a felújított

olvasótermeket, mint a régit? A 2005-ben kezdett kutatást hároméves megfigyelési időszak követte.

Első számlálás a könyvtári terekben – 2005

Számos kutatás vizsgálja a laptophasználatot vagy a könyvtári olvasótermek állapotát, de kevés kísérli meg a két tényező konkrét összefüggésének feltárását. Míg a hagyományos (bejárati és kijárati) látogatószámlálás átfogó képet ad a könyvtárak kihasználtságáról, nem ad betekintést abba, hogy a hallgatók hogyan veszik igénybe a különféle olvasói tereket. Az első, 2005-ös vizsgálatuk keretében a szerzők az egyetem főkönyvtárának (*Rush Rhees Library*) hét, különböző jellegű nyilvános olvasói terében végeztek számlálást (tájékoztatószolgálat nyilvános munkaállomásokkal, nagyméretű olvasóterem hatalmas asztalokkal, eldugott kutatóhely néhány asztallal, forgalmas, sokat használt olvasóterem kézikönyvekkel, több íróasztallal, és előcsarnok, társalgó). Önkéntes könyvtári alkalmazottak végezték a számlálást adott napokon egy reggeli, egy délutáni és egy esti időpontban. Számolták az egyes termekben dolgozó és azok közül saját laptopot használó látogatókat. Ezen kívül más, érdekesnek tűnő dolgokat is feljegyeztek, például mobiltelefon használatát, alvó hallgatókat, felügyelet nélkül hagyott laptopokat stb. Összesen tizenhat alkalommal végezték el a felmérést 2005 októbere és decembere között. A vizsgálat szerint a látogatók 28%-a használt laptopot – ugyanakkor a Rochesteri Egyetem statisztikája alapján a hallgatók 81%-a rendelkezett saját noteszgéppel. A 2005-ben végzett első felmérés tanulsága tehát az volt, hogy a laptopal rendelkező diákok alig harmada hozta be a gépét a könyvtárba.

Számlálás az új szárnyban - 2008

Az új évezred elején országshozta számos intézmény fogott felújítási munkálatokba, hogy a könyv-

tári olvasótermek biztosítani tudják az új technológiák használatát. A Rochesteri Egyetem 2007-ben munkaszobák átalakításával hozott létre egy új szárnyat (Gleason Library) (<http://www.library.rochester.edu/gleason/home>) korszerű infrastrukturális háttérrel, kényelmes, könnyen átrendezhető berendezésekkel, természetes megvilágítással és vezeték nélküli hálózattal. A Gleason Könyvtárban végzett felmérések egy-egy hétig folytak 2008 tavaszán és őszén. A felmérések tavasszal 47, ősszel 49%-os laptophasználót mutattak. A kutatási eredményekből egyértelműen kitűnik az új olvasói terek vonzereje, hiszen a három évvel korábban, 2005-ben a Rush Rhees Könyvtárban mértnél 21%-kal lett magasabb a laptophasználati érték.

Újraszámolás a régi könyvtári terekben – 2008

A modern könyvtárban tapasztalt magasabb laptophasználati arány felvetette a kérdést, miszerint ez a minta kiterjed-e az egész könyvtárhálózatra, vagy csak a technológiailag ösztönző, kényelmes körülményeknek köszönhető? Feltevésük szerint az új olvasótermek hatására a régiek látogatottsága csökkent. Arra számítottak, hogy a korábban a Rush Rhees Könyvtárat használók átpártolnak majd az új létesítményhez. Ennek bizonyítására 2008 októberétől megismételték a három évvel korábbi méréseket ugyanazon feltételek mellett, azonos helyeken, azonos időben és gyakorisággal.

A régi terek új vizsgálata nem igazolta a kutatók feltevését: a 2005-ben mért adatokhoz képest ugyanis jelentős növekedést mértek mind a látogatók, mind pedig a laptophasználók számát illetően ugyanazon könyvtári helyiségekben. A laptophasználók száma 28%-ról 62%-ra emelkedett 2005-höz képest! Tehát a modern szárny nem csökkentette a régiek iránti érdeklődést, hanem az ellenkezője történt: új látogatókat toborzott, azok közül is első-sorban laptophasználókat.

A kutatási eredmények újabb kérdéseket vetettek fel: Miért ugrott meg ilyen drasztikusan a laptophasználók aránya? Miért magasabb a régi könyvtárban a laptophasználók aránya (62%), mint az újban (49%)? Miért növekedett meg ilyen mértékben a régi olvasói terek látogatottsága?

Lehetséges válasz a kérdésekre a hallgatói létszám emelkedése, illetve az intézmény infrastruktúrájának fejlődése is, hiszen 2006-ban az egyetemi előadótermek vezeték nélküli internethálózattal lettek ellátva, miáltal a hallgatók az előadásokon használt laptopokkal felszerelve mehetek tovább a könyvtárba. A laptophasználat növekedésében szerepet játszhatott az újabb laptopmodellek, olcsóbb, könnyebb gépek, netbookok elterjedése is. A régi olvasótermek erősebb látogatottságát pedig a szerzők annak is tulajdonítják, hogy a zsúfoltabb kollégiumi szobák helyett vonzó lett a nyugodtabb tanulási légkört nyújtó könyvtár.

A két könyvtáros kutató által végzett vizsgálat egyik tanulsága, hogy érdemes nemcsak az új technikai eszközök birtoklását, de azok használatát is vizsgálni könyvtári keretek között. Azonban nehéz megmondani, hogy a használatban megmutatózó növekedés magának az eszköznek, vagy az olvasói terek technológiai és kényelmi felszereltségének köszönhető-e. Kutatásuk eredményeként – az olvasótermekben őrizetlenül hagyott noteszgépek nagy száma miatt – felhívták a könyvtárlátogatók figyelmét a laptopok biztonságára. A könyvtári vezetés számára pedig a vizsgálatból egyértelműen kiderült, hogy továbbra is szükség van az asztali számítógépekre, hiszen azok használata jótányit sem csökkent a hordozható készülékek szaporodása ellenére. Folytatni kell a laptopokat kiszolgáló felületek fejlesztését bútorok, csatlakozók, vezeték nélküli hálózat és biztonságos laptoptárolási lehetőségek biztosításával. Emellett fel kell készülni egyéb digitális technológiák viharos gyorsaságú terjedésére is.

/BRIDEN, Judi – MARSHALL, Ann: *Snapshots of laptop use in an academic library.* = *Library Hi Tech*, 28. köt. 3. sz. 2010. p. 447–453./

(Béni Zsuzsanna)